

Źródło: www.fotolia.com

KURS

Roboty tapeciarskie

MODUŁ

Przyrządy i metody pomiarowe

3 Przyrządy i metody pomiarowe

3.1 Klasyfikacja przyrządów pomiarowych

Przyrząd pomiarowy jest to przyrząd, służący do wyznaczania wartości wielkości fizycznych. Działanie przyrządów pomiarowych polega na przetworzeniu wielkości mierzonej (lub wielkości związanej z nią określoną zależnością) na wskazanie przyrządu lub inną informację (np. wykres przebiegu zmian wielkości).¹

3.1.1 Sprzęt do pomiarów liniowych

Wyróżniamy następujący sprzęt do pomiarów liniowych:

- drogomierz;
- taśma;
- miarki, miary;
- ruletki;
- tyczki miernicze;
- dalmierz;
- dalmierz w lunecie teodolitu albo tachimetru;
- łąta miernicza.

3.1.2 Sprzęt do wyznaczania kątów

Wyróżniamy następujący sprzęt do wyznaczania kątów:

- węgielnica;
- kątowniki;
- pochyłomierze;
- niwelator;
- teodolit.

3.1.3 Sprzęt do pomiarów wysokościowych

Wyróżniamy następujący sprzęt do pomiarów wysokościowych:

- tachimetr (Total Station);
- niwelator.

---

¹<http://encyklopedia.wp.pl/encid,1729888,name,przyrzad-pomiarowy,haslo.html?ticaid=111233>

3.1.4 Geodezyjny sprzęt pomocniczy

Wyróżniamy następujący sprzęt pomocniczy:

- lustra geodezyjne;
- tyczki;
- szpilki;
- statywy;
- łaty;
- planimetry;
- repery;
- inne.

3.1.5 Narzędzia pomiarowe i pomocnicze w budownictwie

Wyróżniamy następujące narzędzia pomiarowe i pomocnicze w budownictwie:

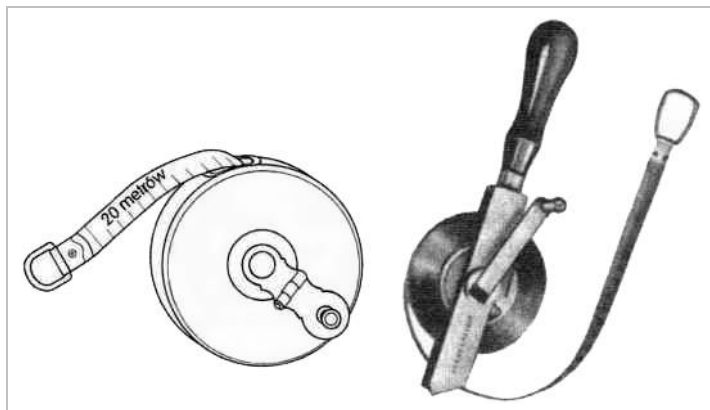
- kątomierze, kątowniki, kątownice;
- łaty budowlane;
- miarki, miary;
- niwelatory;
- dalmierze;
- pochyłomierze;
- kliny-szczelinomierze;
- poziomnice;
- ruletki;
- wykrywacze (detektory);
- mierniki parametrów środowiska (termometry, pirometry, higrometry, anemometry, światłomierze).

3.2 Budowa, zasady użytkowania przyrządów pomiarowych

Drogomierze, zwane też kółkami pomiarowymi lub dystansometrami, to urządzenia mechaniczne lub mechaniczno-elektroniczne służące do pomiaru odległości w terenie. Mierzą one z dokładnością, do 0,02% - 0,05%, co sprawia, że nie nadają się

one do pomiarów precyzyjnych (w tym lepsze są dalmierze laserowe), ale za to doskonale sprawdzają się do pomiarów krzywoliniowych.²

Ruletka - może być wykonana z taśmy stalowej o szerokości ok. 1 cm lub z tworzywa sztucznego wzmocnionego włóknem szklanym. Długość taśmy w ruletce może wynosić 10-50 m. Najbardziej rozpowszechnione są ruletki 25- i 50-metrowe. Taśma w ruletce jest nawijana na oś za pomocą korbki i całkowicie chowa się wewnątrz okrągłego futerału lub nawija na widelki.³

Rysunek 3.1 Ruletki

Źródło: Popek M., Wapińska B., Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 230

Tyczka geodezyjna (tyczka miernicza) - wykonana z drewna lub metalu o długości 2 metrów, pomalowana w biało-czerwone poziome pasy o szerokości 20 cm, 25 cm lub 50 cm. U dołu jest zakończona grotem (ostrzem, spinem) dla ułatwienia wbicia jej w ziemię. Tyczki mogą być składane. Służą do oznaczania punktu w terenie, aby były widoczne z dużej odległości.⁴

Dalmierze - służą do pomiaru odległości w szybki i prosty sposób. Dalmierze wykorzystują promienie laserowe lub fale ultradźwiękowe, rozróżniamy także kreskowe, diagramowe, jednoobrazowe oraz elektroniczne. Aby dokonać pomiaru należy wycelować lunetą dalmierza na łatę. Nowoczesne dalmierze posiadają wiele funkcji znacznie przyspieszających i ułatwiających obliczenia takich jak pomiar długości, pomiar powierzchni, pomiar kubatury, pomiary pośrednie, dodawanie/odejmowanie długości, dodawanie/odejmowanie powierzchni, dodawanie/odejmowanie kubatury, pomiar nachylenia, pomiar elementów skośnych, pomiar profili terenowych, pomiar powierzchni trójkąta, pomiar kąta, pomiar trapezu i wiele innych.

Łata niwelacyjna (geodezyjna) - przyrząd geodezyjny stosowany w niwelacji. W zależności od wymaganej dokładności wykonania pomiaru (niwelacji) wyróżnia się łaty do niwelacji technicznej lub precyzyjnej. Z uwagi na potrzeby transportowe łaty do niwelacji technicznej są wykonywane z profili aluminiowych, wysuwanych teleskopowo. Na przedniej stronie łaty jest wykonany, kontrastowych kolorach (białe tło i czerwone/czarne kolejne metry) opis – grafika ułatwiająca wykonanie odczytu –

²<http://planeria.pl/artykul/geodezyjne-przyrzady-pomiarowe-do-czego-sluzą-i-jak-je-kupowac-1335/>

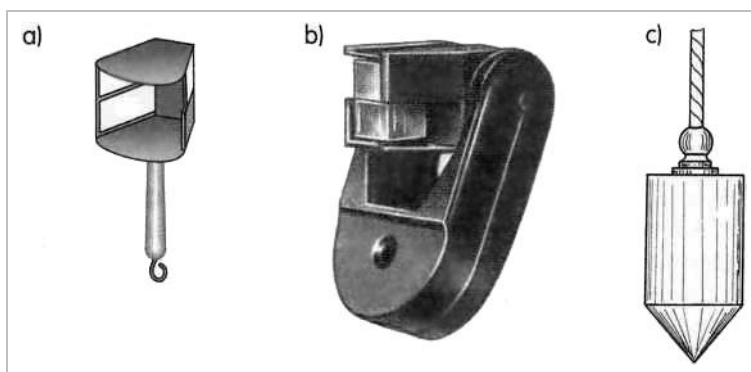
³Popek M., Wapińska B., Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 230.

⁴http://pl.wikipedia.org/wiki/Tyczka_geodezyjna

pomiaru odległości od stopy łąty do osi celowej niwelatora (poziomej kreski krzyża nitek). Odczyty z łąt ustawionych na kolejnych punktach umożliwiają obliczenie różnicy wysokości pomiędzy tymi punktami a reperem lub (w ramach ciągu niwelacyjnego) pomiar i obliczenie wysokości końcowego punktu nad poziomem morza⁵.

Węgielnice optyczne służą do wyznaczania kątów prostych. Są to przyrządy do wyznaczania kierunków prostopadłych do danej prostej lub wtyczania się na prostą. Węgielnice optyczne mogą być:

- pryzmatyczne (pentagonalne);
- zwierciadlane, których stosowania niemal już zaniechano.⁶

Rysunek 3.2 Węgielnice optyczne: a) węgielnica zwierciadlana, b) i c) węgielnica pentagonalna podwójna

Źródło: Popek M., Wapińska B., Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 232

Węgielnica zwierciadlana jest zbudowana z dwóch lusterek nachylonych do siebie pod kątem 45°. Lusterka są umieszczone w oprawce, a nad każdym jest wycięty otwór. U dołu węgielnica ma rączkę z haczykiem, na którym zawiesza się pion ułatwiający ustawienie węgielnicy dokładnie nad danym punktem.

Niwelator jest to instrument wytwarzający jedynie poziomą płaszczyznę celową, stosowany do określania rzędnych (wysokości) punktów leżących na danym terenie. Jeśli luneta niwelatora jest wyposażona w dalmierz, można też używać go do pomiaru odległości.

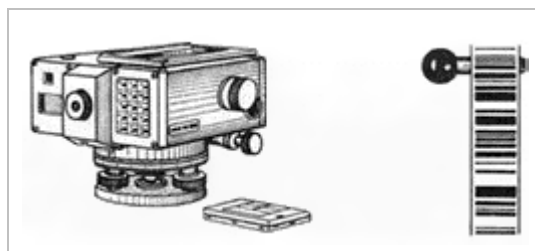
Niwelator samopoziomujący - poziomowanie osi celowej odbywa się dzięki specjalnemu urządzeniu optyczno-mechanicznemu, zwanemu kompensatorem. Kompensator znajduje się wewnątrz lunety i po każdym jej wycelowaniu automatycznie poziomuje odczyt na łącie. Niwelator samopoziomujący jest wyposażony tylko w libellę (poziomnicę) pudełkową, do wstępnego poziomowania za pomocą śrub nastawczych.

Niwelator cyfrowy to instrument, w którym zastosowano cyfrowy sposób odczytu z łąty opisanej kodem paskowym. Czas pomiaru i odczytu z jednej łąty wynosi około 4 sekund. Odczyty z łąt są zapisywane w pamięci niwelatora. Można odczytać je na małym ekranie ciekłokrystalicznym, stanowiącym element tego urządzenia.

⁵http://www.tool-box.pl/laty-pomiarowe-c-3_163.html

⁶Popek M., Wapińska B., Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 232

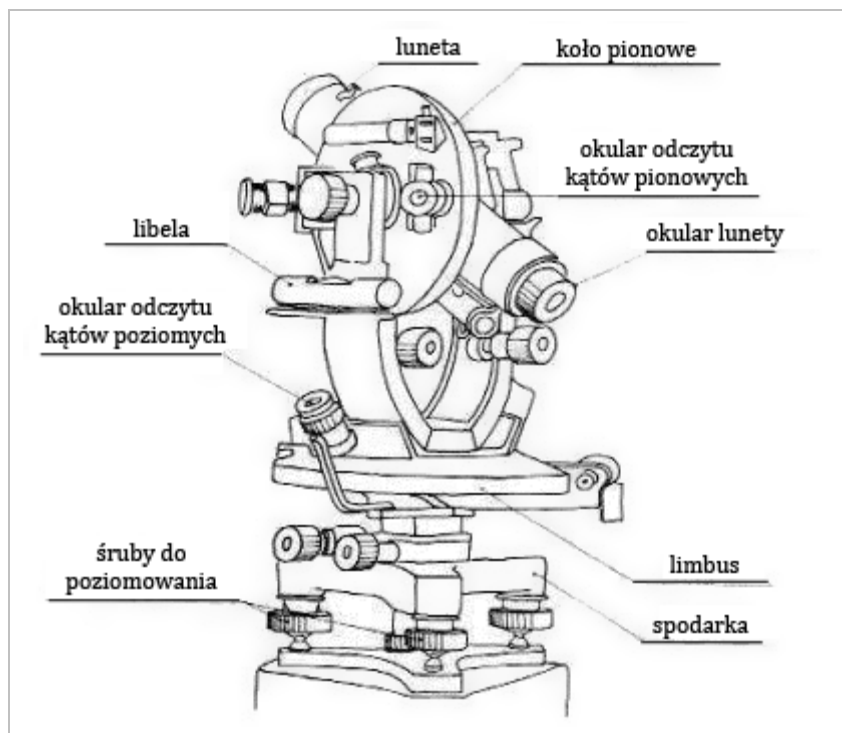

Rysunek 3.3 Niwelator cyfrowy z łatą kodowaną

Źródło: Popek M., Wapińska B. Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 242

Niwelator laserowy jest urządzeniem często stosowanym przy różnego rodzaju pracach budowlanych. Lunetę zastąpiono w nim obracającą się głowicą laserową wysyłającą wiązkę światła tworzącego płaszczyznę. Odbiór promieni w terenie może być wykonany przez obserwację linii świetlnej na łacie lub przez zastosowanie specjalnego czujnika przesuwanego wzdłuż łaty, który dźwiękiem sygnalizuje uchwycenie światła od niwelatora⁷.

Teodolit jest przyrządem używanym do pomiarów kątów poziomych i pionowych w terenie. W lunetę teodolitu zwykle wmontowany jest służący do pomiarów odległości dalmierz.

Rysunek 3.4 Budowa teodolitu optycznego

Źródło: Tauszyński K., Budownictwo z technologią. Cz. 1, WSiP, Warszawa 2007

⁷Popek M., Wapińska B., Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 243,

Tachimetr to instrument geodezyjny przeznaczony do pomiaru: kątów poziomych, kątów pionowych oraz odległości. Jest to połączenie teodolitu (pomiar kątów) i dalmierza (pomiar odległości z użyciem wbudowanego dalmierza elektrooptycznego), popularnie zwany dalmierzem. Instrument pozwala na pomiar punktów terenowych w trzech wymiarach (X, Y, Z) z wykorzystaniem zależności geometrycznych pomiędzy nimi. Tachimetry posiadają wewnętrzną pamięć umożliwiającą przechowywanie dużej ilości danych jak i obliczenia na nich⁸.

Planimetr mechaniczny służy do obliczania powierzchni na mapach i planach sporządzonych w różnych skalach. Instrument przeznaczony jest do pomiaru w jednostkach metrycznych. Ramię pomiarowe zaopatrzone jest w szkło powiększające. Dzięki niemu widoczne są najdrobniejsze szczegóły na mapie, przez co prowadzenie ramienia jest bardziej precyzyjne⁹.

Wykrywacze inaczej detektory budowlane dzielimy następująco:

- do wykrywania drewna w celu określenia położenie i grubość np. profili konstrukcyjnych w ścianach gipsowo – kartonowych;
- do wykrywania metalu w celu zlokalizowania wszelkiego rodzaju elementów metalowych, tj. rur wodociągowych lub przewodów elektrycznych pod napięciem, stalowych profili do konstrukcji ścian działowych. Można wykryć przedmioty o małych rozmiarach, tj. nawet w granicach kilkunastu milimetrów. Posiadają dodatkową w funkcję określania głębokości, na jaką wiercenie w ścianie jest bezpieczne i niekolidujące z istniejącą tam instalacją;
- detektory uniwersalne - posiadające możliwość wykrywania w podłożu drewna, metalu i przewodów pod napięciem. Mają też dodatkową funkcję detekcji przedmiotów z PCV, PVC, PP i PE, dzięki czemu można zlokalizować np. rur kanalizacyjnych.

3.2.1 Zasady konserwacji narzędzi i przyrządów pomiarowych

Narzędzia i przyrządy pomiarowe oraz sprzęt pomocniczy powinny znajdować się pod szczególną ochroną zarówno w czasie użytkowania jak i magazynowania. Należy je chronić przed uszkodzeniami mechanicznymi i korozyjnym wpływem warunków atmosferycznych. Niewłaściwe i niestaranne obchodzenie się ze sprzętem pomiarowym powoduje jego przedwczesne mechaniczne zużycie lub uszkodzenie. Z tych powodów nie należy w czasie eksploatacji przetrzymywać narzędzi pomiarowych razem z narzędziami obróbkowymi lub w miejscach zanieczyszczonych albo wilgotnych. Sprzęt pomiarowy należy bezwzględnie oczyścić z błota i kurzu. Nie należy dopuszczać, by podlegały one wpływom pola magnetycznego lub ulegały nagrzewaniu.

⁸<http://sklep.apogeo.com.pl/jaki-wybrac-tachimetr-pm-53.html>

⁹<http://sklep.geodezja.pl/mechaniczny-planimetr-biegunowy-ha-317e.html>

3.3 Zastosowanie przyrządów pomiarowych

Aby dowiedzieć się więcej na temat zastosowania przyrządów pomiarowych przejdź do prezentacji pt. „Zastosowanie przyrządów pomiarowych”.

3.4 Metody dokonywania pomiarów

3.4.1 Zasady wykonywania pomiarów

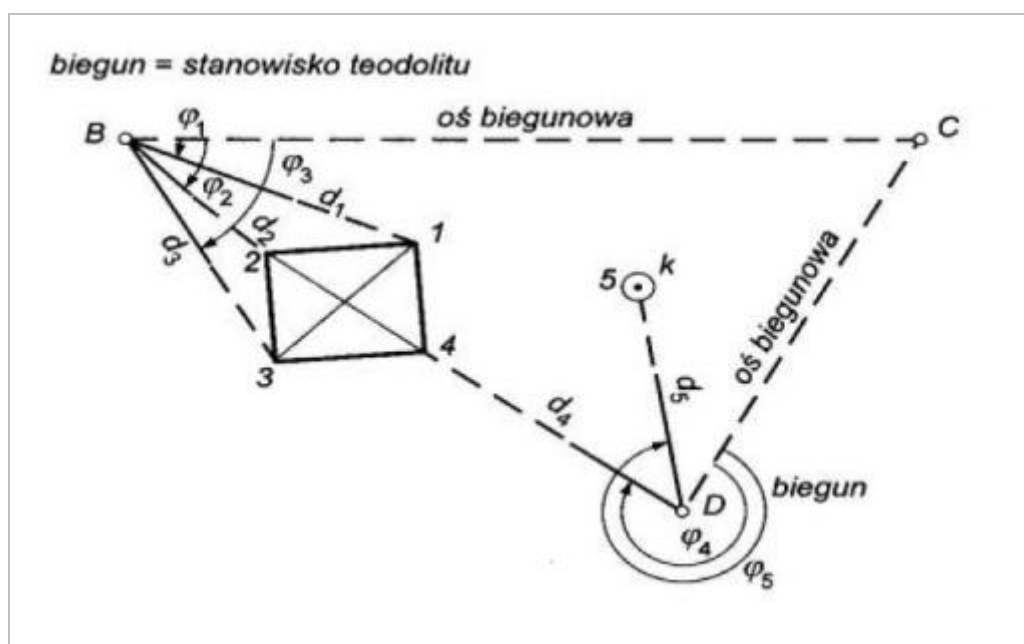
Uzyskanie prawidłowego wyniku pomiaru, czyli prawidłowego odwzorowania na planie stanu istniejącego lub wytyczenia projektowanego obiektu w terenie wymaga przestrzegania zasad:

- zasady sprawdzania prawidłowości pomiaru – polegającej na eliminowaniu przez wielokrotny pomiar błędów, które mogłyby wynikać z niedokładności jednego z pomiarów. Czyli na przykład mierząc działkę należy zmierzyć wszystkie cztery boki a do tego dwie przekątne;
- zasady odpowiedniej kolejności pomiarów – polegającej na konieczności stopniowego przechodzenia od pomiarów większych elementów terenu (lub obiektów) do mniejszych.¹⁰

3.4.2 Metody pomiaru szczegółów terenowych

Wyróżniamy następujące metody pomiaru szczegółów terenowych:

- biegunowa – wykonuje się pomiar odległości od stanowiska instrumentu do punktu celowania i kierunku (kąta) przy pomocy teodolitu lub stacji pomiarowej;

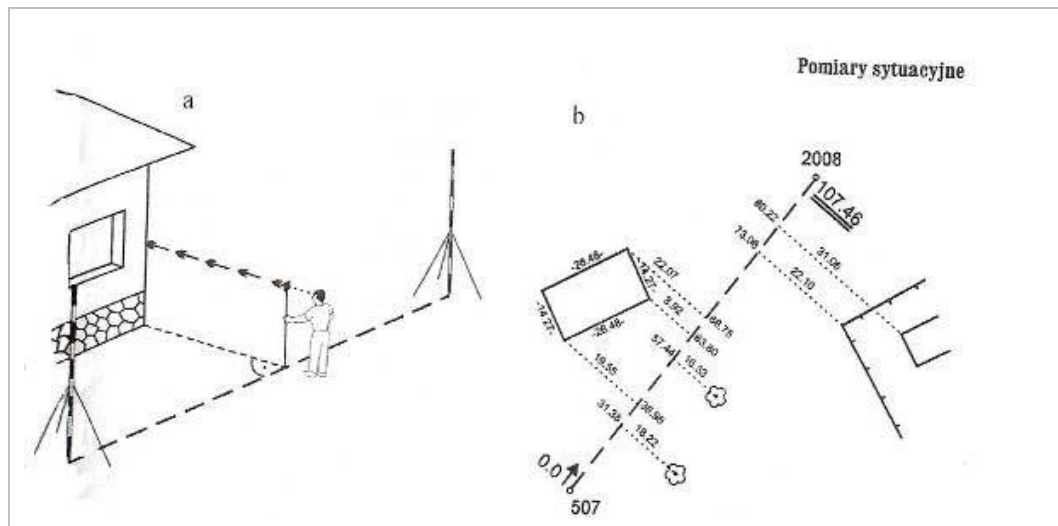
¹⁰Tauszyński K., Budownictwo z technologią cz. 1, WSiP, Warszawa 2007,

Rysunek 3.5 Pomiar sytuacji metodą biegunową

Źródło: Przewłocki S., *Geodezja dla inżynierii środowiska*, PWN, Warszawa 1997, s. 135

- ortogonalna, czyli domiarów prostokątnych – wykonuje się pomiar rzędnej i odciętej mierzonego punktu sytuacyjnego względem linii, na którą rzutuje się dany punkt przy użyciu przyrządów geodezyjnych (węgielnica);

Rysunek 3.6 Pomiar szczegółów metoda domiarów prostokątnych i sposób zapisu na szkicu

Źródło: Kosiński W., *Geodezja wyd. V, Wyd. SGGW, Warszawa 2005, s. 203*

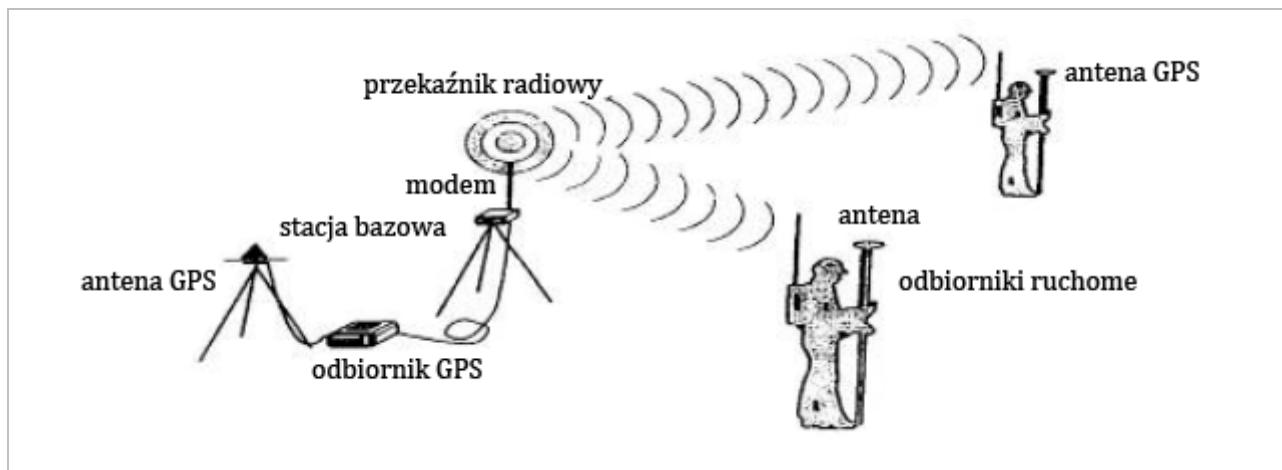
- przecięć kierunków - rejestruje się miary w miejscach przecięcia konturu sytuacyjnego z linią pomiarową. Można zaprojektować specjalny układ linii pomiarowych tak by zdjąć dużą ilość punktów przecięcia;
- przedłużeń - polega na przedłużaniu konturu sytuacyjnego do przecięcia się z linią pomiarową. Linia pomiarowa, na którą przedłuża się mierzone kontury sytuacyjne powinna być zlokalizowana w pobliżu przedłużanego konturu;

Rysunek 3.8 Pomiar sytuacji metoda wciec liniowych

Źródło: Przewłocki S., *Geodezja dla inżynierii*, PWN, Warszawa 1997, s. 136

- fotogrametrii naziemnej - polega na przetworzeniu danych zarejestrowanych na zdjęciach fotograficznych kamerą fotogrametryczną na punktach osnowy geodezyjnej. Przetworzenie danych fotogrametrycznych polega na odczytaniu współrzędnych tłowych na zdjęciach i transformacji do układu współrzędnych w przyjętym układzie odniesienia;
- z użyciem technologii GPS.¹¹

Rysunek 3.9 Zasada pomiarów terenowych GPS

Źródło: Wysocki J., *Geodezja z fotogrametrią i geomatyką dla inżynierii i ochrony środowiska oraz budownictwa*, Wyd. SGGW, Warszawa 2008, s. 22

¹¹<http://lesławpianowski.sd.prz.edu.pl/pl/67/art221.html>

3.5 Tolerancje wymiarowe

3.5.1 Podstawowe jednostki miar

Rysunek 3.10 Podstawowe jednostki miar

Źródło: opracowanie własne

3.5.2 Jednostki miar wykorzystywane w budownictwie

Pole powierzchni:

- 1 m² (metr kwadratowy - kwadrat o boku 1 metra);
- 1 a (ar - kwadrat o boku 10 metrów) = 100 m²;
- 1 ha (hektar - kwadrat o boku 100 metrów) = 100 a = 10 000 m²;
- 1 km² = 100 ha = 1 000 000 m².

Jednostki miary kątovej

Do pomiarów kątów stosuje się instrumenty geodezyjne z podziałem stopniowym lub gradowym:

- jednostką miary stopniowej jest stopień (1°), czyli kąt środkowy oparty na łuku o długości równej $1/360$ obwodu koła. Stopnie dzieli się na mniejsze jednostki: minuty ($1^\circ = 60'$) i sekundy ($1' = 60''$);
- jednostką miary gradowej jest grad 1^g , czyli kąt środkowy oparty na łuku o długości równej $1/400$ obwodu koła. Grady, podobnie jak stopnie, dzieli się na mniejsze jednostki:
  - $1^g = 100^c$, gdzie 1^c to centygrad, zwany też minutą gradową;
  - $1^c = 100^{cc}$, gdzie 1^{cc} to centycentygrad, zwany też sekundą gradową.

Układ gradowy to układ dziesiętny - znacznie wygodniejszy podczas obliczeń niż układ stopniowy - i dlatego powszechnie stosuje się go w instrumentach geodezyjnych. Zapis kąta w mierze gradowej może mieć postać $12^g32^c18^{cc}$ lub $12^g,3218$.

Przeliczenie kątów wyrażonych w mierze gradowej na miarę stopniową lub odwrotnie wykonuje się, korzystając z zależności, że $90^\circ = 100^g$.¹²

3.5.3 Tolerancja wymiarowa

Podczas wykonywania przedmiotów, zawsze istnieć będzie pewien błąd między wymiarem normalnym (wymagany w dokumentacji) a rzeczywistym. Ze względów praktycznych w dokumentacji technicznej podawane są wymiary normalne oraz dopuszczalne błędy dla tych wymiarów, maksymalne i minimalne. Błędy te noszą nazwę odchyłek od wymiaru, przy czym rozróżnia się odchyłkę górną, określającą błąd wymiaru normalnego w kierunku największego dopuszczalnego wymiaru oraz odchyłkę dolną, jako błąd wymiaru normalnego w kierunku najmniejszego dopuszczalnego wymiaru. Różnica między wymiarem maksymalnym a minimalnym nosi nazwę tolerancji wymiaru.¹³

Każdy wymiar stolerowany, ma dwa określone wymiary graniczne: wymiar górny B i wymiar dolny A, między którymi musi znaleźć się wymiar rzeczywisty przedmiotu. Różnica między górnym i dolnym wymiarem granicznym jest tolerancją T wymiaru. Tolerancja T jest zawsze dodatnia.

Odchyłką górną (ES – dla wymiaru wewnętrznego es – dla wymiaru zewnętrznego) nazywamy różnicę między wymiarem górnym B i wymiarem nominalnym N.

Odchyłką dolną (EI – dla wymiaru wewnętrznego, ei dla wymiaru zewnętrznego) nazywa się różnicę między wymiarem dolnym A i wymiarem nominalnym N.

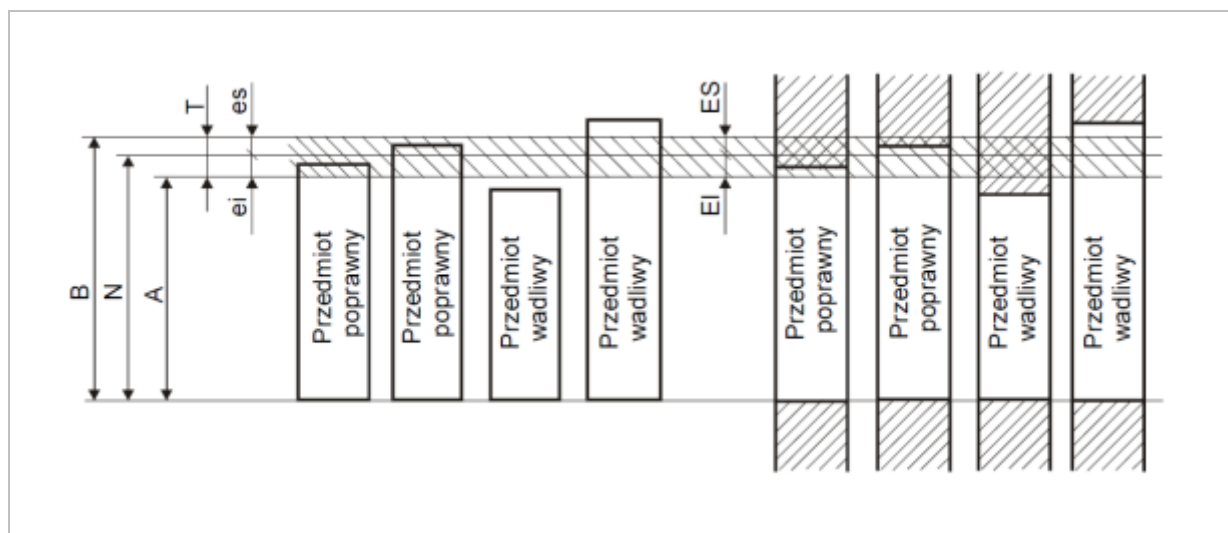
Między wymiarem nominalnym, wymiarami granicznymi, tolerancją i odchyłkami występują następujące zależności:

- $A = D + EI$ lub $A = D + ei$;
- $B = D + ES$ lub $B = D + es$;
- $T = B - A$ lub $T = ES - EI$, albo $T = es - ei$.

¹²Popek M., Wapińska B. Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009, s. 247,

¹³<http://www.pkm.edu.pl/index.php/component/content/article/84-tolerancje/275-00010301>.

Rysunek 3.11 Wymiary: nominalny, graficzny, tolerancji wymiaru i odchyłki

Źródło: Dobrzański T., Rysunek Techniczny Maszynowy, WNT, Warszawa 2004 s.69

3.6 Literatura

3.6.1 Literatura obowiązkowa

- Dobrzański T., Rysunek Techniczny Maszynowy, WNT, Warszawa 2004;
- Kosiński W., Geodezja wyd. V, Wyd. SGGW, Warszawa 2005;
- Popek M., Wapińska B., Podstawy budownictwa, WSiP, Warszawa 2009;
- Przewłocki S., Geodezja dla inżynierii środowiska, PWN, Warszawa 1997;
- Tauszyński K., Budownictwo z technologią cz. 1, WSiP, Warszawa 2007;
- Wysocki J., Geodezja z fotogrametrią i geomatyką dla inżynierii i ochrony środowiska oraz budownictwa, Wyd. SGGW, Warszawa 2008.

3.6.2 Literatura uzupełniająca

- Maj T., Rysunek techniczny budowlany, WSiP, Warszawa 2013;
- Tauszyński K., Budownictwo z technologią cz. 1, WSiP, Warszawa 2007.

3.6.3 Netografia

- <http://www.pkm.edu.pl/index.php/component/content/article/84-tolerancje/275-00010301>;
- <http://leslawpianowski.sd.prz.edu.pl/pl/67/art221.html>;
- <http://sklep.apogeo.com.pl/jaki-wybrac-tachimetr-pm-53.html>;
- <http://sklep.geodezja.pl/mechaniczny-planimetr-biegunowy-ha-317e.html>;
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Tyczka_geodezyjna;

- http://www.tool-box.pl/laty-pomiarowe-c-3_163.html;
- <http://planeria.pl/artukul/geodezyjne-przyrzady-pomiarowe-do-czego-sluza-i-jak-je-kupowac-1335/>;
- <http://encyklopedia.wp.pl/encid,1729888,name,przyrzad-pomiarowy,haslo.html?ticaid=111233>.

3.7 Spis rysunków

Rysunek 3.1 Ruletki.....	4
Rysunek 3.2 Węgielnice optyczne: a) węgielnica zwierciadlana, b) i c) węgielnica pentagonalna podwójna	5
Rysunek 3.3 Niwelator cyfrowy z łata kodowaną	6
Rysunek 3.4 Budowa teodolitu optycznego	6
Rysunek 3.5 Pomiar sytuacji metodą biegunową	9
Rysunek 3.6 Pomiar szczegółów metoda domiarów prostokątnych i sposób zapisu na szkicu.....	9
Rysunek 3.7 Pomiar sytuacji metodą przedłużeń.....	10
Rysunek 3.8 Pomiar sytuacji metoda wciec liniowych	11
Rysunek 3.9 Zasada pomiarów terenowych GPS	11
Rysunek 3.10 Podstawowe jednostki miar	12
Rysunek 3.11 Wymiary: nominalny, graficzny, tolerancji wymiaru i odchyłki.....	14

3.8 Spis treści

3 Przyrządy i metody pomiarowe	2
3.1 Klasyfikacja przyrządów pomiarowych.....	2
3.1.1 Sprzęt do pomiarów liniowych	2
3.1.2 Sprzęt do wyznaczania kątów	2
3.1.3 Sprzęt do pomiarów wysokościowych	2
3.1.4 Geodezyjny sprzęt pomocniczy.....	3
3.1.5 Narzędzia pomiarowe i pomocnicze w budownictwie.....	3
3.2 Budowa, zasady użytkowania przyrządów pomiarowych.....	3
3.2.1 Zasady konserwacji narzędzi i przyrządów pomiarowych	7
3.3 Zastosowanie przyrządów pomiarowych	8
3.4 Metody dokonywania pomiarów	8
3.4.1 Zasady wykonywania pomiarów.....	8
3.4.2 Metody pomiaru szczegółów terenowych	8
3.5 Tolerancje wymiarowe	12
3.5.1 Podstawowe jednostki miar	12
3.5.2 Jednostki miar wykorzystywane w budownictwie.....	12
3.5.3 Tolerancja wymiarowa	13
3.6 Literatura	14
3.6.1 Literatura obowiązkowa	14
3.6.2 Literatura uzupełniająca	14
3.6.3 Netografia	14
3.7 Spis rysunków.....	15